

Streszczenie

Celem pracy jest dokonanie analizy postaci średniowiecznych władczyń w czterech wybranych powieściach historycznych współczesnych pisarek niemieckojęzycznych: *Die Löwin von Aquitanien* Tanji Kinkel (1991), *Kaiserin von Gottes Gnaden* Petry Welzel (2008), *Die Herrin der Kathedrale*, Claudii i Nadji Beinert (2013) oraz *Die Tore des Himmels* Sabiny Weigand, (2014). Bohaterkami tych powieści są władczynie epoki średniowiecza: Theophanu (960–991), Alienor z Akwitanii (1122–1202), Elżbieta z Turyngii, w polskim obszarze kulturowym zwana Węgierską (1207–1231) oraz Uta z Naumburga (ok. 1000–1046). Pochodziły one z różnych krajów i kultur, zasięg ich władzy nie był tożsamy – poczynając od cesarzowej Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, przez królową Francji i Anglii, księżne, aż po mniej znaczące margrabianki. Odmienne były też czasy, w których żyły – od wczesnego średniowiecza, przez jego rozkwit, na schyłku kończąc. Ich losy zbeletryzowane zostały przez autorki niemieckie, należące do generacji, na którą nie miały wpływ wywarła druga fala feminizmu z jej postulatami przywrócenia istnienia nieobecnych dotąd bądź słabo reprezentowanych w dziejach kobiet.

Analizę zainspirowała zapoczątkowana w latach 30. XX w. koncepcja tzw. Szkoły Annales i jej twórców – Marca Blocha i Luciena Febvre’a. Ich publikacje poszerzyły przedmiot badań nad historią o tło społeczno-kulturowe i uczyniły je, dzięki wprowadzeniu zdobyczy socjologii, geografii, historii sztuki i innych dziedzin, interdyscyplinarnymi. Takie rozumienie historii wpłynęło na późniejszych historyków, m.in. na Pierra Riché’go, George’a Duby’ego, Jacques’a Le Goffa i Reginę Pernould, która zwróciła uwagę na pozycję kobiety w społeczeństwie. W tym kierunku poszli także badacze i badaczki wspomnianej drugiej fali feminizmu jak np. Joan Kelly, Anette Kuhn, Claudia Opitz czy Maria Bogucka, których celem stało się uzupełnienie tzw. ‚brakującej połowy’ historii, nazwanej w dyskursie feministycznym *herstory*. Istotnym punktem wyjścia dla analizy i interpretacji wybranych powieści stała się także koncepcja amerykańskiego historyka Haydena White’a, u której podstaw leży przekonanie, że dyskurs historyczny jest swoistą interpretacją przeszłości, która za sprawą narracyjności podlega kategoriom poetyckim. Dlatego też analiza zasadza się w dalszym rzędzie na sposobie narracji, jakim posługują się autorki rekonstruując życie średniowiecznych władczyń, a zwłaszcza zabieg focalizacji, zdefiniowanej przez Mike Bal jako wybrany punkt widzenia, perspektywa, z której pokazuje się przedstawiony świat. Koncepcja ta uwzględnia nie tylko rolę narratora, ale także autorki, która poprzez focalizację dokonuje (re)interpretacji postaci kobiecych. Badanie narracji i procesu pisania koresponduje

z postulatami *écriture féminine*, zaproponowanego przez Hélène Cixous, Julie Kristeva i Lucy Irigaray. Postulowały one wypracowania modelu, w którym autorka opowiada własną – kobiecą – historię, pozostającą w opozycji do narzuconego przez mężczyzn porządku świata i będącej próbą znalezienia kobiecej tożsamości, wcześniej marginalizowanej czy nawet wypieranej.

Uwzględnienie tez H. White'a, M. Bal, teorii feministycznych i genderowych pozwoliło sformułować pytania o sposób ukazywania średniowiecznych władczyń we współczesnych powieściach historycznych, o interpretację i przedstawienie historii, rolę, jaką przypisuje się kobietom w jej kształtowaniu, koncepcje kobiecości i męskości, znaczenie płci oraz związane z nią ograniczenia, wyobrażenia o miłości i małżeństwie w średniowieczu, o podziale władzy i dostępie do wiedzy. Analiza jest też próbą odpowiedzi na pytanie, czy można mówić o współczesnej powieści historycznej kobiet jako odrębnym, nowym gatunku.

Praca obejmuje siedem rozdziałów. Analizę poprzedzają dwa rozdziały teoretyczne. Pierwszy z nich jest próbą zdefiniowania powieści historycznej, jak również omówieniem zmian, którym ulegała od początków XVIII w. po chwilę obecną. Drugi rozdział stara się przybliżyć epokę średniowiecza. Podkreślić należy jednak, że praca, nie będąc opracowaniem historycznym, w niewielkim stopniu skupia się na analizie faktów historycznych, kładąc nacisk na analizę warunków społeczno-kulturowych, determinujących życie ówczesnych kobiet, głównie z wyższych sfer.

Cztery kolejne rozdziały poświęcone są wyżej wspomnianym władczyniom, bohaterkom analizowanych powieści. Ponieważ ich autorki nie są znane szerszej publiczności, zwłaszcza w Polsce, uzasadnione wydało się przybliżenie ich sylwetek, dotychczasowej twórczości literackiej, jak również jej recepcji, ograniczającej się do krótkich wzmianek w lokalnej prasie, co implikowało z kolei konieczność krótkiego przedstawienia treści utworów. Podobnie niezbędne wydawało się umieszczenie w każdym z rozdziałów krótkiego rysu historycznego, z jednej strony – by osadzić bohaterki w kontekście historycznym, z drugiej –by pokazać w jaki sposób autorki obchodzą się z historią, w jaki sposób wykorzystują skąpe materiały źródłowe w celu zrekonstruowania i sfabularyzowania losów średniowiecznych władczyń. Ostatni rozdział jest analizą sposobu przedstawienia relacji pomiędzy kobietami a mężczyznami w okresie średniowiecza.